

ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

УДК 005.35:334.012.61–0.22.51](477)

Лукашова Л.В., к. е. н., доцент,
доцент кафедри менеджменту
Київський національний торговельно-економічний університет

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Лукашова Л.В. Проблеми та перспективи розвитку соціального підприємництва в Україні. У статті розглянуто основні проблеми розвитку національного соціального підприємництва, визначено терміни «соціальне підприємництво» та «соціальне підприємство». Окрему увагу приділено причинам створення соціальних підприємств та варіативності форм соціального ефекту від реалізації соціального підприємництва. Досліджено світовий досвід вирішення проблеми, запропоновано, а також обґрунтовано пріоритетні напрями розвитку соціального підприємництва в Україні.

Ключові слова: соціальне підприємництво, суб'єкти соціального підприємництва, соціальні підприємства, місія соціального підприємства, вразливі групи населення, соціальний ефект.

Лукашова Л.В. Проблемы и перспективы развития социального предпринимательства в Украине. В статье рассмотрены основные проблемы развития национального социального предпринимательства, определены термины «социальное предпринимательство» и «социальное предприятие». Отдельное внимание уделено причинам создания социальных предприятий и вариативности форм социального эффекта от реализации социального предпринимательства. Исследован мировой опыт решения проблемы, предложены, а также обоснованы приоритетные направления развития социального предпринимательства в Украине.

Ключевые слова: социальное предпринимательство, субъекты социального предпринимательства, социальные предприятия, миссия социального предприятия, уязвимые группы населения, социальный эффект.

Lukashova L.V. Problems and prospects of development of social entrepreneurship in Ukraine. The article is considered main problems of development of national social enterprise, defined the terms “social entrepreneurship” and “social enterprise”. Particular attention is paid to the reasons for the creation of social enterprises and the variability of forms of social effect from the realization of social entrepreneurship. The author examines the world experience of solving the problem, proposes and justifies the priority directions of the development of social entrepreneurship in Ukraine.

Key words: social entrepreneurship, subjects of social entrepreneurship, social enterprises, mission of a social enterprise, vulnerable groups, social effect.

Постановка проблеми. Становлення соціального підприємництва є надзвичайно актуальним питанням на сучасному етапі розвитку українського суспільства внаслідок наявності низки соціальних проблем, з якими держава не може впоратися самотійно. Соціальне підприємництво є альтернативним засобом вирішення нагальних соціальних проблем в Україні, таких як, зокрема, безробіття; соціалізація людей з особливими потребами, осіб, що опинилися в складних життєвих обставинах, постраждали від війни на сході країни, інших вразливих верств населення; підтримка соціально важливих для суспільства проектів та заходів; гуртування громад; захист прав людини, охорона довкілля. Розви-

ток соціального підприємництва, окрім вирішення вищезазначених соціальних проблем, сприяє підвищенню добробуту та рівня життя населення загалом, покращенню економічного становища суспільства та зменшує навантаження на державний бюджет, що обумовлене розв'язанням низки соціальних питань за рахунок суб'єктів підприємництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему розвитку соціального підприємництва в Україні розглядали Н. Добрава, А. Андрущенко, І. Рябець, О. Телюк, О. Сатула, М. Баталіна, Ю. Попов та інші вчені-економісти. В їхніх працях досліджено окремі аспекти розвитку соціального підприємництва, проте відсутній комплексний підхід до аналізу цієї

проблеми. Поза увагою вітчизняних науковців залишилися питання діагностики форм, яких набуває соціальне підприємництво в Україні; варіативності соціального ефекту від реалізації соціального підприємництва та обґрунтування наявних можливостей розвитку соціального підприємництва, зокрема участі суб'єктів господарювання в альтернативних міжнародних та національних програмах.

Стаття присвячена дослідженню причин виникнення національного соціального підприємництва, проблем, з якими стикаються суб'єкти соціального підприємництва, та пошуку шляхів їх вирішення; обґрунтуванню форм соціального ефекту від реалізації соціального підприємництва та розробці напрямів розвитку соціального підприємництва в Україні з урахуванням актуальних можливостей.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування пріоритетних напрямів розвитку соціального підприємництва в Україні на основі діагностики проблем, з якими стикаються суб'єкти господарювання та з урахуванням світового досвіду їх вирішення, а також наявних можливостей, що відкриваються перед суб'єктами соціального підприємництва внаслідок посилення євроінтеграційних процесів та ініціації міжнародних і національних програм розвитку соціального підприємництва. Відповідно до мети можна виділити такі завдання дослідження: обґрунтування місця та ролі соціального підприємництва в українському суспільстві; дослідження світового досвіду розвитку соціального підприємництва; діагностика стану та перспектив розвитку національного соціального підприємництва; визначення термінів «соціальне підприємство» та «соціальне підприємство»; виділення основних причин створення соціальних підприємств; обґрунтування структури національних соціальних підприємств за видами економічної діяльності та організаційно-правовими формами господарювання; формулювання місії соціального підприємства; визначення форм соціального ефекту від реалізації соціального підприємництва; діагностика заходів сприяння розвитку соціального підприємництва в Україні; обґрунтування пріоритетних напрямів розвитку національного соціального підприємництва.

Виклад основних результатів. Перші згадки про проблему соціального підприємництва в Україні датовані початком 2000 р. Соціальне підприєм-

ництво – це підприємницька діяльність, спрямована на інноваційну, суттєву та позитивну зміну в суспільстві. Мета, яку намагається розв'язати господарюючий суб'єкт, що вирішив займатися соціальним підприємництвом, полягає в допомозі суспільству щодо подолання проблеми, з якою держава не може впоратися самостійно. Соціальне підприємництво – це відгук на хронічні проблеми суспільства, такі як, зокрема, бідність, безробіття¹, розосередженість громади, соціалізація людей з особливими потребами, потреба захисту прав людини, охорона навколишнього середовища. Найважливішими причинами, з яких соціальні проблеми не вирішуються роками є брак ресурсів (перш за все, фінансових) та порушення пріоритетності розв'язання соціальних проблем. Соціальному підприємцю бажано не лише вийти на самоокупність господарської діяльності, але й прагнути до максимізації прибутку, оскільки від його розміру безпосередньо залежить соціальний ефект, якого можна досягти. Як показала практика, соціальне підприємство може набувати різних форм (наприклад, пекарня, де не лише працюють, але й живуть жінки, що постраждали від домашнього насильства²; пекарня, що працевлаштовує людей з ментальною інвалідністю³, де процес виробництва враховує їх можливості і потреби; піцерія, де всі працівники є ветеранами АТО⁴; благодійний магазин, що продає вживані речі та перенаправляє частину прибутку на роботу громадських організацій) [2]. Джерела стартового капіталу для започаткування соціального бізнес-проекту можуть бути різними, зокрема власні заощадження, кредитні кошти, гранти, фандрейзингові кошти.

Соціальному підприємцю доводиться складніше, ніж підприємцю під час реалізації звичайних проектів, внаслідок фокусування на двох напрямках, а саме розбудові власного бізнесу та вирішенні соціальних завдань. Потрібно розуміти проблеми тих, кому планується допомагати. Незважаючи на соціальну орієнтацію підприємницької діяльності, продукція або послуга має бути конкурентоспроможною та якісною, а бізнес – прибутковим. Сподіватися лише на соціальність підприємницької діяльності не вбачається можливим. Водночас одними з першочергових завдань соціального підприємця є створення умов праці з урахуванням потреб співробітника, допомога людині самостійно виконувати свою роботу та

¹ Кількість безробітних в Україні віком 15–70 років у I півріччі 2017 р. порівняно з відповідним періодом 2016 р. збільшилася на 18,2 тис. осіб, або 1,1%, та становила 1,7 млн. осіб, що відповідає 10% економічно активного населення працезданого віку [1].

² Пекарня «Горіховий дім», що надає послуги кейтерингу, заснована у 2012 р. у Львові з метою утримання центру інтегральної опіки для жінок, які опинилися у кризовій ситуації. У 2016 р. «Горіховий дім» став першим підприємством в Україні, що за програмою соціального інвестування отримало кредит від WNISEF. Завдяки цій інвестиції було відкрито новий бізнес-напрямок, а саме кейтеринг. Соціальні проблеми, які вирішує підприємство, такі: надання тимчасового житла жінкам, що опинилися в кризовій ситуації, інтегральна та психологічна підтримка жінок, соціальна адаптація (повернення жінок до нормального життя). Місією підприємства є подолання бідності з використанням інструментів соціального бізнесу.

³ Одним з найцікавіших стартапів в Україні є пекарня «Good bread from good people» (м. Київ), де пекарями працюють люди з особливими потребами, що страждають на дислексію (нездатність оволодіти навичками читання та письма) та аутизм, вихідці навчально-реабілітаційного центру «Джерело». Метою підприємця В. Мелашенко, засновника пекарні, є працевлаштування 100 тис. осіб з інтелектуальними порушеннями по Україні.

⁴ Піцерія «Pizza Veterano» (м. Київ, м. Трускавець, м. Дніпро), де працюють ветерани АТО, є кулінарним проектом, заснованим ветераном АТО Л. Остапцевим. З початку функціонування бізнесу 10% від прибутку спрямовуються на допомогу учасникам АТО та їх сім'ям, а для ветеранів в закладах «Pizza Veterano» діє знижка у 50% на всю продукцію.

сприяння щодо подолання проблем. Наприклад, під час працевлаштування людей з інвалідністю підприємцю доцільно подбати про доставку співробітників до місця роботи, облаштування пандусу та їх соціально-психологічну реабілітацію в разі потреби. Робоче місце повинно бути організоване таким чином, щоб людина з інвалідністю могла працювати на рівні з усіма. Роботодавець також має розуміти

специфіку психологічного стану людей у складних життєвих обставинах і знати, що їм, можливо, знадобиться додатковий час для інтеграції у нормальне життя. Інколи підприємцям не обійтися без професійної допомоги фахівців, а саме психологів, соціальних працівників, тьюторів, а також залучення їх у виробничий процес. Деякі співробітники не зможуть забезпечити максимальну продуктивність праці і високу

Таблиця 1

Приклади соціального підприємництва у світі

№	Країна походження/ найменування підприємства	Вид економічної діяльності	Соціальна проблема та особливості соціального підприємництва
1.	Індія/Digital Green	Допомога фермерам в здобутті навичок ведення сільського господарства.	Близько 53% населення Індії працюють як фермери, проте їх більшість перебуває на межі виживання внаслідок недостатньо розвиненої системи обміну досвідом ведення фермерського господарства. Робота соціального підприємства здійснюється у вигляді онлайн-курсів сільського господарства. Кожен фермер має змогу записати відео з корисними порадами та, відповідно, отримати відео від колег. За 3 роки підприємство планує забезпечити онлайн-курси для близько 1 млн. фермерів із 100 00 сіл Індії.
2.	Франція/1001 Fontaines	Поширення технології очищення води в усьому світі.	Підприємство намагається забезпечити найефективніше та найдешевше очищення води за допомогою залучення до процесу місцевого населення. Під час допомоги малому підприємству на місці та інформування про технології очищення води можна отримати чисту питну воду за дуже низькою ціною. Також підприємство має на меті навчання людей правилам заощадження води. "1001 Fontaines" за 5 років планує надати доступ до питної води 1 мільйону людей завдяки роботі близько 250 малих підприємств. Нині робота підприємства запланована в Камбоджі, Мадагаскарі та Індії.
3.	Великобританія/Solar Aid	Забезпечення доступу до сонячного освітлення громадам Африки шляхом створення дистрибуторської мережі з місцевими підприємцями.	Більше 110 млн. домашніх господарств у сільських районах Африки користуються газовими лампами, які виділяють шкідливий дим і забирають до 20% доходу сім'ї. З'ясовано, що ламп на сонячних батареях, забезпечення яких коштуватиме 5 фунтів стерлінгів, вистачить одній родині на 5 років. Ця вартість складає лише 2% від вартості газу. "Solar Aid" працює з танзанійськими підприємцями, щоб створити сонячний концентратор для їх громад, пропонуючи доступне та чисте освітлення, а також надання можливостей працевлаштування. За 3 роки сонячним освітленням буде забезпечено 112 млн. осіб, що дасть змогу зекономити 196 млн. фунтів стерлінгів доходів і знизити частоту респіраторних захворювань в регіоні. "Solar Aid" прагне замінити газові лампи в Африці на світлодіодні до 2020 р.
4.	Бразилія/ Instituto de Desenvolvimento Sustentavel Mamiraua	Виробництво та експлуатація машин для виготовлення льоду.	Соціальне підприємство реалізує проект «Сонячні машини з виготовлення льоду». Планується вирішити проблему рибалок, які не мають достатньо льоду, щоб заморозити пійману рибу та доставити її до столу покупця придатною для споживання. Планується зробити 10 машин для виготовлення льоду, які працюватимуть на сонячній енергії та дадуть прибуток в середньому 12% для 100 родин рибалок. Протягом двох років представники компанії навчать близько 10 000 людей, які в результаті зможуть скористатися льодом, збільшивши свій дохід.
5.	Австралія/ Engineers without borders (EWB) Australia	Встановлення спеціально спроектованих біотуалетів, що розкладають відходи.	Соціальне підприємство намагається вирішити проблему санітарії. Особливо це стане в нагоді тим людям, які живуть у місцевостях із постійними повеннями, оскільки туалети є легкими і герметичними, а відходи не зможуть потрапити до потоку води. Побудова таких туалетів не затратна та вимагає лише підручних засобів. "EWB" наполягає на тому, що знання техніки та мистецтва інженерії мають належати кожному незалежно від соціального та фінансового статусу. Є переможцем проекту "Google Impact Challenge Australia".

якість виконання робіт відразу, але зможуть це зробити згодом. І це також є додатковим навантаженням на старті соціального підприємництва.

Головною метою соціального підприємництва є можливість долучитися до формування кращого суспільства. Сьогодні соціальне підприємництво поширене в усьому світі. Використання світового досвіду організації та функціонування соціальних підприємств дасть змогу національним суб'єктам господарювання полегшити започаткування соціального бізнесу та забезпечити високу ефективність їх господарської діяльності з урахуванням соціального аспекту.

Соціальне підприємництво – це підприємницька діяльність господарюючого суб'єкта, метою якої є вирішення соціальних проблем та створення соціальної цінності. Прибутки соціального підприємства скеровуються головним чином на розвиток соціального бізнесу, забезпечення громадських потреб чи вирішення гострих суспільних проблем. З одного боку, соціальне підприємство є суб'єктом господарювання, що отримує прибуток, а також не вважається благодійною організацією. З іншого боку, соціальне підприємництво сприяє розвитку суспільства шляхом впровадження інновацій, стимулює до саморозвитку та дає можливість надавати допомогу не лише собі, але й оточуючим.

Сьогодні в Україні законодавчо не визначено поняття соціального підприємництва. ГО «Молодіжний центр з проблем трансформації соціальної сфери «СОЦІУМ-XXI» дає таке тлумачення соціальних підприємств: «це організації (незалежно від організаційно-правової форми), які вирішують соціальні та/чи екологічні проблеми. Окрім того, орга-

нізація повинна відповідати хоча б одному з таких критеріїв: працевлаштування вразливих груп населення: ветерани АТО, ВПО⁵, люди з інвалідністю, мешканці сільської місцевості та ін.; частина чи весь прибуток від діяльності спрямовується на підтримання статутної діяльності ГО, БО чи БФ⁶; частина чи весь прибуток виділяється на фінансування окремих видів послуг для соціально вразливих груп населення, підтримки соціальних, культурних чи спортивних заходів, проектів»[3, с. 5–6].

За результатами анкетування національних суб'єктів господарювання у 2016 р. до Каталогу соціальних підприємств України [4] відібрані 150 підприємств, які ідентифіковані як соціальні. Слід зазначити, що ця вибірка не є репрезентативною для усіх соціальних підприємств України [3, с. 6] та включає лише ті суб'єкти господарювання, які добровільно надали інформацію та взяли участь а анкетуванні. Проведене дослідження дає змогу визначити структуру соціальних підприємств в розрізі окремих організаційно-правових форм господарювання (рис. 1).

Найпоширенішою організаційно-правовою формою господарювання суб'єктів соціального підприємництва є ФОП (фізична особа-підприємець).

Можна виділити основні причини створення соціальних підприємств:

- власна ініціатива підприємців щодо задоволення потреб суспільства, бажання вирішити конкретну проблему власними силами;
- за наказом об'єднань громадян (наприклад, створення соціального підприємства на вимогу «Українського товариства глухих»);

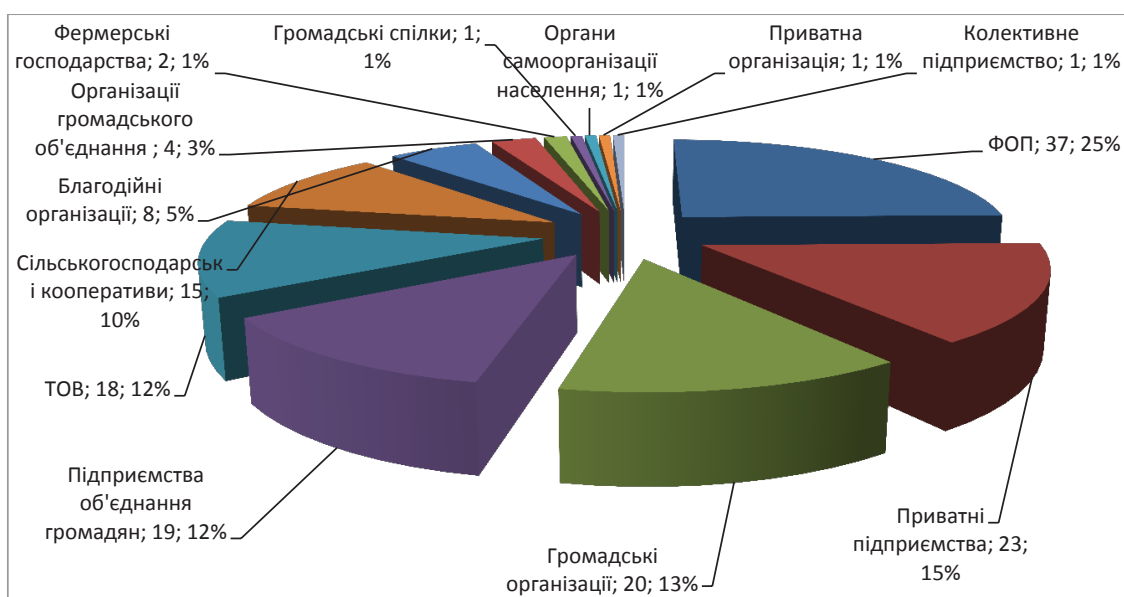

Рис. 1. Структура соціальних підприємств в Україні за організаційно-правовими формами у 2016 р.

⁵ Внутрішньо переміщені особи.

⁶ Громадська організація, благодійна організація, благодійний фонд.

- запровадження програм грантової підтримки для відкриття соціального підприємництва;
- запровадження програм навчання соціальному підприємництву;
- ознайомлення зі світовим досвідом вирішення соціальних проблем;
- пошук альтернативних джерел фінансування соціальних програм;
- потреба ресоціалізації та забезпечення економічної стабільності людей у складних життєвих обставинах або вразливих груп населення.

Національне соціальне підприємництво представлено широким переліком видів економічної діяльності. Найбільша частка господарюючих суб'єктів задіяна у сільському господарстві, а саме в процесі вирощування та збуту сільськогосподарської продукції, і становить 15,3% від усіх заявлених суб'єктів соціального підприємництва. Дещо меншою є частка соціальних підприємств, що здійснюють трудову, медичну та соціальну реабілітацію осіб, що перебувають у складних життєвих обставинах (13,3%). Чисельна група соціальних підприємств займається швейним виробництвом, пошиттям та ремонтом одягу, виготовленням спецодягу та текстилю (8%). По 7,3% припадають на соціальні підприємства, які надають освітні послуги та працюють в харчовій промисловості. Серед інших видів економічної діяльності, які здійснюють соціальні підприємства, слід виділити послуги ресторанного господарства, роздрібну торгівлю, туристичні послуги, юридичні та консалтингові послуги, організацію будівництва будівель і споруд.

У більшості зареєстрованих соціальних підприємств кількість найманих працівників не перевищує 10 осіб, 52% зазначили, що кількість працюючих становить до 5 осіб.

Більшість соціальних підприємств має чітко визначену місію діяльності, яку загалом можна визначити як підтримку вразливих груп населення⁷ та/чи розвиток громади⁸ [3, с. 13]. Підтримка вразливих груп населення може виявлятися у соціалізації, ресоціалізації, медичній або психологічній реабілітації, інтеграції та працевлаштуванні.

Під час формулювання місії соціального підприємства факт підтримки вразливих груп населення або розвитку громади часто поєднується зі зміною суспільства. Прикладами можуть бути розвиток сільського зеленого туризму, пропагування екологічної свідомості, зміна ставлення людей до благодійності

та до представників вразливих верств населення⁹. Місію соціального підприємства загалом можна представити як принесення користі суспільству.

Соціальний ефект від діяльності суб'єктів соціального підприємництва може бути отриманий у вигляді:

- допомоги у подоланні соціальної ізоляції представників вразливих верств населення, а саме працевлаштування людей з обмеженими фізичними та психічними можливостями; осіб, що опинилися в складних життєвих обставинах; вимушених переселенців; людей, що постраждали від військових дій; безробітних; представників груп ризику;
- пошуку нових шляхів для реформування державних соціальних послуг;
- об'єднання громад навколо соціальних проблем шляхом залучення громадян до участі у соціальних ініціативах на волонтерських засадах;
- появи нових видів соціальних послуг, що залишаються поза увагою традиційного бізнесу внаслідок низької прибутковості, непопулярності та відсутності професійної підготовки;
- більш ефективного використання наявних ресурсів регіонів під час вирішення соціальних проблем;
- зниження навантаження на місцеві бюджети у вирішенні соціальних проблем, що надзвичайно актуально за умов хронічного дефіциту бюджетних коштів.

В Україні останнім часом ініціюються вжиття низки просвітницьких заходів та реалізація проєктів, спрямованих на розвиток та ефективне функціонування суб'єктів соціального підприємництва (табл. 2).

Слід зазначити, що вищенаведені заходи в Україні ще не набули системного характеру та реалізуються здебільшого за підтримки громадських організацій, благодійників та закордонних партнерів, що надають фінансову підтримку в реалізації окремих проєктів та програм. Поштовхом для активного розвитку національного соціального підприємництва має стати залучення держави до вирішення проблем, з якими стикаються суб'єкти соціального підприємництва, забезпечення державної, зокрема фінансової, підтримки на етапі започаткування та становлення соціального підприємства з метою максимізації соціального ефекту, який можливий лише за умови ефективного функціонування суб'єкта господарювання.

⁷ Наприклад, місія соціального підприємства «ГоРодина»: «надання можливостей для успішної ресоціалізації колишніх безпритульних та людей у складних життєвих обставинах шляхом створення нових робочих місць для цієї категорії людей»; місія соціальної кондитерської «Добра цукерня»: «надати можливість людям з інвалідністю навчитись кондитерській майстерності, а талановитому кондитеру проявити себе у своїй роботі, навчаючи інших. Працювати для отримання фінансової незалежності та задоволення від своєї справи».

⁸ Місія об'єднання сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів «Чернігівщина екологічна»: «сприяння покращенню добробуту громадян та пом'якшенню зміни клімату за допомогою відновлення земель на осушених торфовищах та створення кооперативів». Місія фонду «Професійний розвиток»: «сприяння розвитку громади міст через створення нових можливостей самореалізації мешканців задля досягнення високого рівня якості життя».

⁹ Місія ГО «Майстерня мрії»: ««Майстерня мрії» покликана змінити багато важливих речей в суспільстві. Це і ставлення до людей з особливими потребами, і ставлення до підприємництва, і ставлення до дружби і важливості кожної людини. Ми хочемо не просто працювати з людьми з особливими потребами і для людей з особливими потребами, ми хочемо змінювати цей світ на краще». Місія кафе «Печерський РЕДУТ»: «допомога військовослужбовцям, які отримали поранення на фронті. Поширення патріотичних почуттів» [3, с. 13].

Діагностика заходів, спрямованих на розвиток соціального підприємництва в Україні у 2016–2018 рр.[5]

№	Найменування заходу, терміни та місце проведення	Організатори заходу	Мета та програма заходу
1.	Проект «Соціальні підприємства в Україні», 2016 р.	Громадська організація «Молодіжний центр з проблем трансформації соціальної сфери «СОЦІУМ-XXI»», Western NIS Enterprise Fund (WNISEF) ¹⁰	Проект передбачає збір, аналіз та систематизацію інформації про соціальні підприємства, що діють на території України, з метою популяризації, підтримки та розвитку соціального підприємництва в Україні.
2.	Проект «Соціальне підприємництво як інноваційний механізм вирішення питань суспільного розвитку», 2016–2019 рр. [2]	Федеральне міністерство економічного розвитку та співпраці Німеччини	Мета проекту полягає у створенні підґрунтя для розвитку соціального підприємництва у східних областях України задля поліпшення соціальної та економічної ситуації вразливих груп населення шляхом об'єднання зусиль бізнесу, влади та місцевих громад. Проектом передбачено створення майданчику для навчання, спілкування та розвитку активної частини громади, зокрема організація навчальних, ознайомчих та просвітницьких заходів з теми соціального підприємництва, соціальної відповідальності бізнесу та підвищення громадської активності мешканців регіону.
3.	II Всеукраїнський форум соціальних підприємців, 16 листопада 2016р., м. Київ	Ресурсний центр розвитку соціального підприємництва «Соціальні ініціативи», ГО «Молодіжний центр з проблем трансформації соціальної сфери «СОЦІУМ-XXI»», WNISEF, Фонд «Східна Європа», ГО «Child Fund Deutschland»	Мета полягає в обміні кращим міжнародним та національним досвідом соціального підприємництва; презентації підходів до вимірювання соціального впливу соціального підприємництва та програм підтримки соціального підприємництва в Україні; обговоренні питань оподаткування та фінансування соціального підприємництва; організації ярмарку соціальних підприємств.
4.	Конкурс грантів на створення платформи з розвитку соціального підприємництва, 10–20 вересня 2017 р.	Фонд «Східна Європа», німецька громадська організація «Child Fund Deutschland e. V.»	Мета полягає у створенні платформи з розвитку соціального підприємництва та громадської відповідальності. Платформа повинна бути орієнтована на вимушених переселенців внаслідок військових дій, представників соціально незахищених верств населення, постраждалих від конфлікту, людей з інвалідністю та всіх, зацікавлених у розвитку регіону. Очікується, що створена соціальна платформа поступово стане осередком розвитку та підтримки соціального підприємництва та громадської відповідальності в регіоні, зможе бути переведена на самоокупність, а після завершення проекту продовжуватиме свою роботу. Максимальна сума гранту становить 300 тис. грн.
5.	Міжнародна конференція «Соціальне підприємництво як інструмент громадянського суспільства для вирішення соціально-економічних конфліктів, викликаних війною», 14 вересня 2017 р., м. Дніпро	Фонд «Східна Європа», німецька громадська організація «Child Fund Deutschland e. V.», ГО «Країна вільних людей», Федеральне міністерство закордонних справ Німеччини	Мета полягає у просуванні теми соціального підприємництва у Дніпропетровському регіоні; обміні досвідом створення соціальних підприємств представників 7 країн (більше 20 міжнародних спікерів); визначенні ролі соціального підприємництва в розвитку українського громадянського суспільства та вирішенні соціально-економічних конфліктів; застосуванні соціального підприємництва як засобу активізації населення для вирішення соціальних та економічних проблем.
6.	Конкурс з розроблення та проведення тренінгових курсів із соціального підприємництва, 2017 р.	Фонд «Східна Європа», німецька громадська організація «Child Fund Deutschland e. V.»	Мета полягає у пошуку тренерів з України для розроблення програми та проведення тренінгових курсів із соціального підприємництва.

¹⁰ Перший в Україні та Молдові регіональний фонд прямих інвестицій з капіталом 150 млн. доларів США, заснований за фінансування уряду США через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). З 2015 р. Фонд реалізує програму технічної допомоги в Україні та Молдові на загальну суму \$35 млн., основними елементами якої є сприяння експорту, місцевий економічний розвиток, соціальне інвестування та економічне лідерство. WNISEF фінансує інноваційні, високоєфективні програми, що спрямовані на здійснення реформ в Україні та Молдові [6].

7.	Конкурс на проведення інформаційних кампаній у нових і традиційних ЗМІ, спрямованих на популяризацію ідеї соціального підприємництва в Україні, 2017 р.	Фонд «Східна Європа», німецька громадська організація “Child Fund Deutschland e. V.”, ГО «Країна вільних людей»	Мета полягає у підвищенні поінформованості населення та популяризації ідеї соціального підприємництва в Україні. Інформаційні компанії мають висвітлювати такі теми: соціальне підприємництво як інноваційний інструмент для інтеграції, попередження, запобігання та вирішення конфліктних ситуацій, що виникли в результаті війни на сході України; приклади успішних українських соціальних підприємств ¹¹ . Загальний бюджет конкурсу становить 168 тис. грн., максимальний розмір одного гранту складає 84 тис. грн.
8.	X Міжнародна конференція Українського форуму благодійників «Атлас благодійників», м. Київ, 22 лютого, 2018 р.	Міжнародна школа соціальних підприємців “SELab” ¹² , “SEEEP” (“Social Entrepreneurship Experience Exchange Project”) за підтримки “Swedish Institute”	Мета полягає в популяризації ідей соціального підприємництва та його впливу на благо зміни в українському суспільстві. Основні завдання такі: поширення інформації про кращі світові приклади ведення соціального бізнесу; пошук ефективних механізмів підтримки соціального підприємництва в Україні; мотивація ключових учасників, зокрема благодійних організацій, до розвитку соціального підприємництва. Ключові питання конференції такі: законодавче забезпечення соціального підприємництва в Україні; діагностика ефективності соціального підприємництва; фінансова абетка соціального підприємництва.

Висновки. Проведені дослідження стану та умов здійснення соціального підприємництва в Україні дали змогу виділити низку нагальних проблем, з якими стикаються суб’єкти господарювання, таких як відсутність чинного законодавства, яке б регулювало та регламентувало діяльність національних соціальних підприємств; однакові вимоги щодо господарської діяльності суб’єктів традиційного та соціального підприємництва; недостатня кількість інформаційно-просвітницьких заходів з метою популяризації соціального підприємництва, як результат, низька поінформованість суб’єктів господарювання щодо альтернативних можливостей розвитку соціального підприємництва, зокрема шляхом залучення до міжнародних та національних програм; недосконалість механізму державного регулювання та підтримки суб’єктів соціального підприємництва.

З урахуванням вищевикладеного пріоритетними напрямами розвитку соціального підприємництва в Україні є визнання соціального підприємництва на законодавчому рівні, визначення його ролі та місця в українському суспільстві; застосування науково обґрунтованих підходів до визначення соціального ефекту, отриманого в результаті соціального підприємництва; забезпечення пільгових умов здійснення господарської діяльності на етапі становлення соціального підприємства; розробка дієвого механізму державного регулювання та підтримки національного соціального підприємництва; підвищення рівня поінформованості суспільства щодо проблем та перспектив розвитку соціального підприємництва; стимулювання участі суб’єктів господарської діяльності в міжнародних та національних програмах розвитку соціального підприємництва.

Список літератури:

1. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Портал ресурсного центру ГУРТ. URL: <http://www.gurt.org.ua>.
3. Підсумковий звіт за результатами дослідження «Соціальні підприємства в Україні». Київ, 2017. 32 с.
4. Каталог соціальних підприємств України за 2016–2017 рр. / ГО «Молодіжний центр з проблем трансформації соціальної сфери «СОЦІУМ-XXI»». Київ: видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2017. 302 с.
5. Портал «Соціальне підприємництво в Україні». URL: <http://www.socialbusiness.in.ua>.
6. Офіційний сайт “Western NIS Enterprise Fund” (WNISEF). URL: <http://www.wnisef.org>.

¹¹ Зокрема, підприємств, що надають допомогу або працевлаштовують внутрішньо переміщених осіб, ветеранів АТО або ж своєю діяльністю зменшують рівень напруги в приймаючих громадах.

¹² Школа є спільною ініціативою “Chasopys Creative Family” та Українського форуму благодійників.